

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Informovanost veřejnosti o využití zvířat v zoorehabilitaci

Bakalářská práce

Autor práce: Barbora Jeřábková

Vedoucí práce: doc. Ing. Lukáš Jebavý, CSc.

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Informovanost veřejnosti o využití zvířat v zoorehabilitaci" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 17.4.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala v první řadě vedoucímu své bakalářské práce panu docentovi Lukáši Jebavému a dále Ondřejovi, své rodině a přátelům a to především za trpělivost a podporu při mém studiu.

Informovanost veřejnosti o využití zvířat v zoorehabilitaci

Souhrn

Práce je zaměřena na průzkum současného rozsahu znalostí o oboru zoorehabilitace mezi širokou veřejností. První část je teoretická a zahrnuje úvod do problematiky, dosavadní vývoj tohoto přístupu, základní rozdělení metod zoorehabilitace s náhledem možností širokého spektra jejich použití a nakonec stručný přehled nejvýznamnějších zastřešujících organizací v oboru. Praktická část poté vychází z vlastního dotazníkového šetření, jehož data jsou následně v diskusi zhodnocena.

Dotazník byl rozdělen na 3 části. V prvním oddílu se zabývá obecnou povědomostí o tématu – zda a případně odkud dotazovaní znají využití zvířat v zoorehabilitaci, ve druhém oddílu zjišťuje názory respondentů a ve třetím pak byly zařazeny otázky týkající se osobních údajů dotazovaných. Dotazník obsahuje celkem 15 otázek, většinu z nich uzavřených. Respondenti byli osloveni elektronicky a dohromady bylo získáno 102 kompletně vyplněných dotazníků, které byly následně (při zachování naprosté anonymity) analyticky zpracovány.

Na základě výsledků dotazníkového šetření je možné konstatovat, že mezi širokou veřejností je znatelný výrazný zájem o téma zoorehabilitace, ovšem všeobecně známé informace jsou pouze povrchní a zahrnují jen některé pojmy. Celých 99 % účastníků šetření se ale shodlo na tom, že zoorehabilitace může přispět k reálnému zlepšení zdravotního stavu člověka. Jen 5 % z nich má přitom s touto metodou zkušenost. Přibližně 87% dotazovaných se vyjádřilo, že podle nich není informovanost o této oblasti dostatečná a téma je buď nyní nebo výhledově zajímavé.

Klíčová slova: zoorehabilitace, aktivity/terapie/vzdělávání s pomocí zvířat

The Public Knowledge of Use of Animals in Zootherapy

Summary

The work is focused on research of the current extent of knowledge about the field of zootherapy among general public. The first part of the thesis is theoretical and includes an introduction to the topic and description of its previous development. That is followed by summary of the basic zootherapy methods including their classification and also wide range of possibilities of their usage. Finally it concerns a brief overview of the major umbrella organizations in the field. The second part of the thesis is practical, it is based on questionnaire survey – the data are summarized and then evaluated in the overview.

The questionnaire is divided into 3 sections. The first one deals with general awareness about the topic - whether the respondents know anything about the use of animals in zootherapy and if so, then what is the source of their knowledge. The second section collects opinions of respondents on the topic and in the third part there are questions relating to personal data of respondents. The questionnaire contains a total of 15 questions, most of them are closed-ended. Respondents were contacted electronically, 102 completed questionnaires were received in total and data analysis was carried out with complete anonymity preserved.

Based on the survey results, we can say that the general public is significantly interested in the topic of zootherapy. However, generally known information are only superficial and include just some of important terms. As many as 99% of participants agreed that the zootherapy can contribute to a real improvement of human health. But only 5% of them have had experience with this method yet. Approximately 87% of the respondents stated that the public awareness in this area is not sufficient in their opinion and that they are interested in this subject either currently or prospectively.

Keywords: zootherapy, animal assisted activities/therapy/education

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Cíl práce	9
3	Historie vývoje využití zvířat pro zoorehabilitaci.....	10
	3.1 Domestikace	10
	3.2 Záznamy o léčebném využití zvířat do konce 19. století.....	11
	3.3 Využití zvířat v zoorehabilitaci ve 20. století.....	11
4	Definice zoorehabilitace podle druhu zvířete	13
	4.1 Hiporehabilitace.....	13
	4.1.1 Hipoterapie (HT)	14
	4.1.2 Aktivity s využitím koní (AVK)	15
	4.1.3 Psychoterapie pomocí koní (PPK).....	15
	4.1.4 Parajezdectví.....	16
	4.2 Canisterapie	17
	4.3 Využití jiných druhů zvířat pro účely zoorehabilitace.....	18
5	Metody využití zvířat v zoorehabilitaci.....	19
	5.1 Animal Assisted Therapy	19
	5.2 Animal Assisted Education.....	19
	5.3 Animal Assisted Activities	19
6	Zastřešující organizace.....	20
	6.1 Mezinárodní organizace	20
	6.2 České organizace	21
7	Praktická část – dotazníkové šetření	23
	7.1 Metodika	23
	7.2 Výsledky šetření – Údaje o respondentech.....	23
	7.3 Výsledky šetření – Informovanost o tématu zoorehabilitace	26
	7.4 Výsledky šetření – Subjektivní názory	29
	7.5 Diskuse	31
8	Závěr	34
9	Seznam použitých pramenů a literatury	35
10	Příloha 1 - Dotazník.....	37

1 Úvod

Ke zvířatům jsem si již v dětství našla velmi kladný vztah, ač s námi rodinnou domácnost nikdy žádná nesdílela. Zvířat jsem se nebála a časem jsem naopak dospěla k názoru, že jejich přítomnost a kontakt s nimi má na mě pozitivní účinek – ještě dávno před tím, než jsem poznala zoorehabilitaci jako možnou podpůrnou a terapeutickou metodu. Informace o přínosu interakce člověka se zvířetem tedy přijímám jako věci samozřejmé – bez nutnosti odborného prokazování.

Cesta mě časem zavedla až ke studiu tohoto oboru na vysoké škole a zoorehabilitace se stala součástí mého života. V průběhu studia jsem se ale poměrně často ve svém okolí setkávala s lidmi, pro které to byl neznámý pojem a kteří o jejích možnostech do té doby neslyšeli. To mě vedlo k úvahám nad situací informovanosti o zoorehabilitaci v České republice a následně ke zpracovávání části této problematiky v rámci bakalářské práce.

Pojem zoorehabilitace v současné době chápeme jako zastřešující (i když není zcela vyhovující, vzhledem k jeho návaznosti na humánní medicínu) a můžeme pod něj zahrnout nejen podpůrnou léčbu v rámci fyzioterapie, ale rovněž např. vzdělávací aktivity ve školách, motivační akce a pobyty pro osoby s různým zdravotním nebo i sociálním znevýhodněním, relaxační či sociálně podpůrné činnosti a aktivity v rámci speciální pedagogiky i psychoterapie. Není též nutné omezit své představy na koně a psy jako jediné využitelné druhy zvířat, ale je možné zařadit kočky, lamy, exotická zvířata i ptáky. Stručný přehled možností, které tento obor skýtá je uveden v teoretické části práce, společně s historickým souhrnem a informacemi o organizacích zastřešujících tento obor.

Přístupy využívající kladný přínos kontaktu se zvířetem mají potenciál pomáhat velmi širokému okruhu klientů či pacientů, nejsou ale natolik rozšířené a podporované, aby byly dostupné většinové populaci. Pro vylepšení této situace je žádoucí zviditelnění a šíření zoorehabilitace jako rovnocenné metody. Práce má přispět ke zjištění obecné informovanosti mezi širokou veřejností, aby bylo případně možné zacílit propagaci účinněji a zvyšovat tak zájem o tuto oblast.

Metodou jsem zvolila kvantitativní dotazníkové šetření pro výhodu oslovení většího počtu lidí najednou. Bylo získáno 102 odpovědí, které byly následně vyhodnoceny a výsledky shrnuty v závěrečné části práce. Dotazník (jehož finální verze je uvedena v příloze) je sestaven z 15 otázek tak, aby jeho vyplnění nezabralo mnoho času a tím dotazované

neodradilo a zároveň aby bylo získáno co největší množství informací o respondentech, jejich názorech a povědomí o tématu.

Pro zjištění relevantního odrazu informovanosti v české společnosti by však bylo třeba provést výzkum násobně většího měřítka, než je zpracován pro účely této práce. Ta ale může být inspirací a sloužit jako podnět pro další zkoumání.

2 Cíl práce

Oblast zoorehabilitace je velmi široká a možnosti jejího využití nejsou v České republice zdaleka vyčerpány. Aby ale bylo možné tyto možnosti rozvíjet, je potřeba zvýšení poptávky po jejím uplatnění, a proto je žádoucí, aby informovanost o tomto oboru mezi širokou veřejností byla co nejvyšší. Cílem mé práce je pomocí dotazníkového šetření zjistit, jaká je tato informovanost v současné době a výsledky porovnat s podobným průzkumem z roku 2012.

Předpokladem je, že obecný zájem o toto téma v současné době roste. Stále více lidí se jí věnuje, jsou dostupná vzdělávání, konference, materiály apod. Tudíž i povědomí veřejnosti by mělo mít rostoucí tendenci.

3 Historie vývoje využití zvířat pro zoorehabilitaci

Lidská civilizace je odedávna spojena se zvířaty. Vzájemný vztah člověka a zvířete se postupně mění. Volně žijící zvíře bylo nejprve kořistí lovce, pak se s nástupem zemědělství stávaly některé druhy hospodářskými (Jebavý a kol., 2009). Až mnohem později začal člověk objevovat také léčebné možnosti využití zvířat, nejen fyzické, ale i psychické (aktivace pozitivních pocitů, antidepresivní a antistresové účinky, možnost probuzení samoléčivelských schopností jiného organismu apod.) (Lacinová, 2007).

3.1 Domestikace

Zvířata byla po celou lidskou historii člověkem využívána jako zdroj potravy, oděvu, surovin, nástrojů atd. Docházelo i k ochočování volně žijících zvířat a tím k jejich těsnějšímu soužití s lidmi. Před více než 10 000 lety se vzájemné vazby člověka a zvířat ještě upevnily domestikací řady druhů (Jebavý a kol., 2009).

Prvními zvířaty domestikovanými člověkem byli pravděpodobně pes a koza. Na době soužití lidí se psem nemá odborná veřejnost jednotný názor: v různých pramenech se počátek uvádí mezi 10 a 60 tisíci lety. Na čem se ale i odborníci shodují je, že pes již od začátku plnil funkci nejen pomocnou pro hlídání, lov či dopravu, ale i společenskou (Lacinová, 2007).

Domestikace koní je zasazována do doby před asi 5 nebo 6 tisíci lety. Od té doby se využití koní rozšiřovalo na jezdeckví, přepravu nákladů, sportovní hry apod. (Nerandžič, 2006).

Má se za to, že sociálně symbiotické vztahy mezi lidmi na jedné straně a psy a kočkami na straně druhé vznikly bez jakéhokoli přinucení ze strany člověka. To znamená, že domestikace byla přírodním procesem a nikoli jednostranným rozhodnutím člověka. Zda byl první krok učiněn lidmi nebo zvířaty, není tak důležité (Odendaal, 2007). Komárek ještě upřesňuje povahu vztahů mezi lidmi a zvířaty: Domestikace je fenomén mutuální, to znamená, že není zcela jasné, kdo si vlastně koho „omotal kolem prstu“, ať už materiálně nebo citově. Od symbiózy se domestikace liší tím, že jeden druh, tj. člověk, hraje v celém procesu dominantnější a vědomější roli (Komárek, 2012).

V pozdějších etapách dějin, v období starověkých civilizací, získala zvířata často různá výsadní postavení uctívaných a zbožňovaných bytostí (např. egyptský bůh smrti Anúbis zobrazovaný se psí hlavou; doprovázení bohů řeckých, římských, perských či indických; pro Inky byli psi strážci a průvodci podsvětím, dále mytologické postavy jako Pegas či jednorožec

apod.). A již z těchto dob jsou známy důkazy o psích plemenech vyšlechtěných výlučně pro společenské účely (Lacinová, 2007).

Zvířata obsazovala ústřední roli v teoriích týkajících se ontologie a léčby nemocí a chorob. Věřilo se, že zneprátení zvířecí duchové způsobují nemoc, zranění nebo neštěstí. Na druhou stranu ale mohli být přivoláni spříznění – strážní duchové, aby pomáhali při procesu hojení těchto potíží (Serpell, 2006).

3.2 Záznamy o léčebném využití zvířat do konce 19. století

Terapeutické využívání zvířat je známo od 9. století z oblasti Belgie (Gheel), kde probíhalo jako doplňková terapie zdravotně postižených, tzv. „therapie naturelle“ (Odendaal, 2007).

Zmínka o léčebném využití koní v 16. století pochází od amerických indiánů, kteří své zraněné a padlé bojovníky vozili v kroku či klusu v poloze napříč přes koňský hřbet a díky rytmickým úderům šlo v podstatě o nepřímou masáž srdce (Nerandžič, 2006).

V 17. století popisoval jízdu na koni jako možný léčebný prostředek Němec Thomas Sydehman a v 18. století Friedrich Hoffman. Soudobí autoři si již všímají a zpracovávají fakt, že jízda na koni je aktivní trojrozměrný pohyb, při kterém se procvičuje celé tělo a zároveň má pozitivní vliv i na psychiku pacientů. Také zjišťují, že nejúčinnější a nejprospěšnější je pro člověka jízda v kroku. Rehabilitační přístroje napodobující pohyb koňského hřbetu zkoušené v 19. století, byly však neúspěšné (Kulichová a kol., 1995).

Později v 18. století v Anglii se pacienti mohli starat o malá zvířata (drůbež, králíci) při ústavu pro duševně nemocné v Yorkshiru. Tamější mniši považovali kontakt nemocných se zvířaty za podobně důležitý jako modlitby k Bohu.

Ve století 19. vzniklo v německém Bethelu centrum – původně pro epileptiky – kde využívali různých druhů zvířat, nejen kočky a psy, ale také ovce, kozy a později ptáky a koně. Tyto zmíněné první zkušenosti, byly bohužel na dlouho zapomenuty a nedostatečně zdokumentovány (Odendaal, 2007).

3.3 Využití zvířat v zoorehabilitaci ve 20. století

Po světových válkách je známé léčebné působení psů i koní při rehabilitaci válečných veteránů (Kulichová a kol., 1995; Nerandžič, 2006).

Průlomem v oblasti zoorehabilitací byly první publikace s tématem pozitivního léčebného působení psů, které napsal a vydal americký psychiatr Boris Levinson v 60. letech 20. století (Nerandžič, 2006). Popsal pozitivní vliv svého psa jako „koterapeuta“ na průběh vyšetření.

Postupně zpracoval i první metodologie (Lacinová, 2007). Podle jeho teorie může pes působit jako sociální katalyzátor, který zahajuje a podněcuje sociální kontakt. To znamená, že si (v jeho případě) dítě vytvoří vztah nejdříve ke zvířeti a přes něj poté i k terapeutovi (Galajdová, 1999).

Obrázek 1 (zdroj: www.canisterapie.org)

Za kolébku moderní hipoterapie je považováno Norsko, kde v padesátých letech používala fyzioterapeutka E. Bodtkerová jízdu na koni jako rehabilitaci pro děti s mozkovou obrnou. Systém a odbornou bázi jí dala ale až německá škola hipoterapie založená na neurofyziologickém základu (Kulichová a kol., 1995).

Od 60. let 20. století probíhají intenzivnější výzkumy léčebného působení koní a to především v Německu. Také byly uspořádány první mezinárodní kongresy na toto téma (Nerandžič, 2006). Ve stejné době byly položeny i odborné základy metody a vznikaly organizace zabývající se hiporehabilitací (Kulichová a kol., 1995). První hiporehabilitační středisko bylo založeno olympijskou medailistkou Liz Hartelovou¹ a její fyzioterapeutkou v Dánsku.

Do dneška se vyvinuly dvě různé koncepce léčebné jízdy na koni: jezdecký sport pro handicapované² (především Anglie, Francie, Kanada, USA) a hipoterapie³, která je

¹ Dánská drezurní jezdka, která v letech 1952 a 1956 získala stříbrné medaile na Olympijských hrách (ty byly vůbec první, ve kterých mohly ženy závodit v jezdeckých sportech) i přes své tělesné postižení (byla ochrnutá od kolen dolů).

² Viz kapitolu 4.1.4 Parajezdeckví

³ Viz kapitolu 4.1.1 Hipoterapie

prosazována zejména v Německu, Rakousku, Švýcarsku nebo České republice (Nerandžič, 2006).

4 Definice zoorehabilitace podle druhu zvířete

Rehabilitace je dnes chápána jako interdisciplinární obor, který zahrnuje kromě zdravotnické péče také podporu sociálně právní, pedagogicko psychologickou a pracovní. Proto je také používán pojem ucelená (nebo komprehenzivní) rehabilitace – nejedná se již „jen“ o fyzické cvičení s fyzioterapeutem, ale o koordinované úsilí s cílem maximální integrace jedince do života, a to s využitím všech dostupných prostředků (Jankovský, 2006). Musí řešit mimo jiné otázky pracovního uplatnění, seberealizace, širších sociálních kontaktů, fyzického i kulturního rozvoje (včetně např. sportovního vyžití) apod. (Slowík, 2007).

Ucelenou rehabilitaci je možné rozdělit na čtyři hlavní složky: léčebnou, pracovní, sociální a pedagogickou (Jesenský, 1995). Každá z těchto složek využívá různé prostředky a jednou z možností je také metoda zoorehabilitace⁴ neboli postupy zahrnující zapojení zvířat (Jankovský, 2006). Podle druhu zvířete, využitého k takové intervenci, můžeme zoorehabilitaci dále dělit. Hlavními oblastmi jsou hiporehabilitace a canisterapie, ale rozvíjejí se i další alternativy.

4.1 Hiporehabilitace

Hiporehabilitace je rehabilitační metoda využívající pozitivního působení koně na člověka. Kůň trénuje všechny systémy lidského organismu. Jízdou je stimulován pohybový systém i vnitřní orgány, příznivý je také vliv na duševní hygienu (Nerandžič, 2006). Léčebné ježdění na koni je pro svou komplexnost určené široké škále klientů s fyzickými, psychickými i výchovnými potížemi. Konkrétním cílům se pak podřizuje výběr a výcvik koně i metodika aktivit (Vosátková, 2007).

Pojem hiporehabilitace je nadřazeným a zastřešujícím názvem pro všechny aktivity a terapie v oblastech, kde se setkává kůň a člověk se specifickými potřebami (Klech, 2014). Základní okruhy hiporehabilitace jsou podle Oficiálního slovníku České hiporehabilitační společnosti:

⁴ Jankovský uvádí termín animoterapie. Ten jsem nahradila, z důvodu konzistence užívaných pojmů, termínem zoorehabilitace, který je v současné době preferován.

hipoterapie (HT), aktivity s využitím koní (AVK), psychoterapie pomocí koní (PPK) a parajezdectví⁵.

Kontraindikace společné všem těmto oblastem jsou především: nepřekonatelný strach z koně, všechna tělesná a psychická onemocnění v akutní i subakutní fázi, alergie na srst koně nebo prostředí stájí.

4.1.1 Hipoterapie (HT)

Hipoterapie je speciální formou léčebné rehabilitace, která spojuje fyzické a psychické prvky. Díky trojrozměrnému pohybu koňského těla v kroku dochází k neustálému střídání napětí a uvolňování svalů pacienta, který je tak nucen se přizpůsobovat pohybové sinusoidě koňského hřbetu a to i při své naprosté pasivitě (Pipeková, 2001), což vytváří vysoké požadavky na jeho koordinaci a rovnováhu (Kulichová a kol., 1995).

Podle Pipekové (2001) těžko najdeme jinou metodu, která by tělesně postiženým, zejména lidem s postižením dolních končetin, byla schopna nabídnout úplnější a dokonalejší biosimulátor lidské lokomoce a tím i koordinace celkové motoriky.

Když totiž posadíme pacienta s porušenou hybností dolních končetin na koně, vyřadíme dolní končetiny z patologického pohybového vzorce chůze a volný trup, vystavený působení koňského hřbetu, vykonává podobné pohyby jako kdyby pacient chodil po zdravých dolních končetinách (Kulichová a kol., 1995).

Obrázek 2: Hipoterapie (zdroj: <http://skonikyza zdravim.cz/>)

⁵ Toto rozdělení je odvozeno od převažující činnosti a převažujícího působení vědního oboru, ale v praxi se oblasti prolínají (Klech, 2014).

Hipoterapii je možné úspěšně indikovat u klientů s různými problémy již od věku dvou měsíců, např. v případech dětské mozkové obrny, roztroušené mozkomíšní sklerózy, po úrazech mozku či míchy, u svalové dystrofie, epilepsie, skoliózy atd. (Nerandžič, 2006). Je předepisována lékařem.

4.1.2 Aktivity s využitím koní (AVK)

Jedná se o metodu speciální pedagogiky, sociální pedagogiky a práce, využívající prostředí určeného pro chov koní a práci s nimi, kontaktu s koněm a interakce s ním.

Cíle této metody jsou zaměřeny na: rozvoj sociálních schopností a dovedností, snížení rizika sociálního vyloučení, rozvoj psychické kondice, pozitivní ovlivnění chování, zlepšení zdraví a fyzické kondice, motivaci ve vzdělávacím procesu (zážitková pedagogika) apod. Z toho vyplývá, že AVK jsou určeny pro široké spektrum cílových skupin.

Obrázek 3: Příklad AVK (zdroj: www.hiporehabilitace-cr.com)

4.1.3 Psychoterapie pomocí koní (PPK)

Pro terapeutické účely je využíváno přirozených vlastností koně, které působí na osobnost člověka mnohostranně a komplexně v rovině vědomé a zároveň nevědomé. Kůň má vynikající schopnost dávat okamžitou zpětnou vazbu: postoj člověka ke koni odráží jeho náhled na sebe sama (Vízdalová, 2007).

Indikace pro PPK není limitována žádnou psychiatrickou diagnózou ani věkem. Psychiatrické diagnózy zahrnují: organické duševní poruchy včetně demencí, duševní poruchy vyvolané účinkem psychoaktivních látek (závislost na alkoholu, drogách, gamblerství apod.), schizofrenie a jiné psychotické poruchy, poruchy nálady, neurotické poruchy, poruchy příjmu potravy, sexuální dysfunkce, poruchy osobnosti, mentální retardace, poruchy psychického vývoje a chování a emocí u dětí.

4.1.4 Parajezdectví

Parajezdectví jako disciplína hiporehabilitace je zaměřená na sportovní výsledky a rekreaci, nejde tudíž o terapii. Parajezdec se učí za použití speciálních pomůcek nebo změněné techniky voltižním cvikům⁶, jízdě na koni nebo jeho jízdě v zápřahu. S ohledem na stupeň zdravotního znevýhodnění se jedinec může zúčastnit sportovních soutěží. Existují různé disciplíny – paravoltiž, paradrezura, parawestern, paravozatajství, paraparkur atd. Jezdec by měl vždy být přijat do programu na základě lékařského doporučení a vyšetření fyzioterapeutem, který také spolupracuje na stanovení tréninkového plánu spolu s cvičitelem (s licencí na určitou disciplínu).

Obrázek 4: Účastníci závodů v paradrezuře (zdroj: www.hiporehabilitace-cr.com)

⁶ Voltiž je sportovní disciplína nazývaná jako gymnastika na koni.

4.2 Canisterapie

Canisterapie je označení pro léčebný kontakt člověka se psem, který využívá pozitivního působení psa na zdraví⁷ člověka. Klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních a působení na fyzické zdraví člověka je u ní většinou druhotné – zahrnuje spíše složku motivace k rehabilitaci a povzbuzení imunity prostřednictvím psychiky. Uplatňuje se zejména jako pomocná (podpůrná) psychoterapeutická metoda (Galajdová, 1999). Její pozitivní vliv se může, v závislosti na zvolené metodě, projevat v mnoha oblastech: rozvoj verbální i neverbální komunikace, jemné i hrubé motoriky, zlepšení koncentrace, koordinace pohybu, orientace v prostoru, sociálního cítění, odbourání strachu, agresivity, atd. Využívá se u lidí všech věkových kategorií se smyslovým, tělesným i mentálním postižením, u epileptiků a osob s psychickými problémy (Eisertová, 2007).

Friesen (2010) uvádí, že děti vnímají terapeutické psy jako nekritické účastníky, kteří stojí mimo problémy a očekávání lidských vztahů a že tato jedinečná interakce jim může nabídnout hodnotnou formu sociální a emocionální podpory ve vzdělávacím či terapeutickém prostředí.

Obrázek 5: Terapeutický pes (zdroj: www.canisterapie.org)

Na rozdíl od psů asistenčních⁸ psa terapeutického vychovává a cvičí jeho majitel, který s ním také cíleně pracuje s klienty.

Termín canisterapie byl zaveden v roce 1993 Jiřinou Lacinovou (použila ho pro název programu brněnského sdružení FILIA) a vnímám podle dostupných zdrojů v českém jazyce,

⁷ Pojem zdraví je myšlen dle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody.

⁸ Aktivity se psem asistenčním spadají do oblasti pracovní a sociální. Cílem je podpora plnohodnotného života klienta (např. psi vodící, signální).

že se od té doby mezi odbornou veřejností vžil a je všeobecně používán jako nadřazený pojem různým metodám podpurné léčebné i sociální rehabilitace s využitím pozitivního působení psů. V důsledku toho, pokud zná laická veřejnost nějaké označení, je to právě tento termín. Proto budu ve své práci, která je ve své praktické části zaměřena na výzkum mezi širokou veřejností, pracovat s tímto termínem, ač v některých pramenech je toto označení kritizováno pro část slova terapie. V terapii jde podle nich převážně o odstranění symptomů nemoci, na rozdíl od rehabilitace, která může mít i jiné, sociocentricky orientované, cíle (Hollý a Hornáček, 2005). Měla by být spojována výhradně s lékařskými procedurami prováděnými pouze osobami s odpovídajícím (terapeutickým) vzděláním (Svobodová a kol., 2001).

4.3 Využití jiných druhů zvířat pro účely zoorehabilitace

Pro potřeby zoorehabilitace se využívají kromě psů a koní i další druhy zvířat. Mnoho druhů je možné chovat např. v rámci rezidentních programů v institucích, kde je zvíře trvale umístěno. Takový program je možné zařadit ve školských zařízeních (mateřských, základních i středních školách), v dětských domovech či domovech pro seniory, v psychiatrických léčebnách nebo léčebnách dlouhodobě nemocných. Využití zvířata nacházejí zejména v oblasti sociálně-pedagogické, integrační a ergoterapeutické.

Může se jednat o kočky (pak hovoříme o felinoterapii), drobná zvířata ze zájmových chovů, zvířata hospodářská, volně žijící i exotická, např. lamy či delfíni (Klech, 2014).

Obrázek 6: Delfinoterapie (zdroj: www.delfinoterapie.cz)

5 Metody využití zvířat v zoorehabilitaci

Typy zoorehabilitace mohou být definovány nejen dle zahrnutého zvířecího druhu, ale i podle dalších kritérií, jako je forma intervence určená časem a místem, cílový klient, počet účastníků nebo složení pracovní jednotky a způsob její práce. Pro účely této práce bude ale dostačující podrobnější popis typologie zoorehabilitace dle použité metody⁹:

5.1 Animal Assisted Therapy

AAT, neboli „terapie za pomoci zvířat“, je cílený kontakt člověka se zvířetem plánovaný a vedený odborníkem s odpovídajícím (zdravotním, sociálním nebo pedagogickým) vzděláním.

Je podpůrnou formou léčby nebo rehabilitace, zaměřenou na zlepšení konkrétních fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních funkcí klienta. Cíle jsou stanoveny individuálně a průběh je dokumentován a vyhodnocován.

5.2 Animal Assisted Education

AAE, neboli „vzdělávání (pedagogika) za pomoci zvířat“, je rovněž cíleným kontaktem, zaměřeným tentokrát na zlepšení chování, vzdělávání nebo sociálních dovedností. Může probíhat individuálně (klienti se specifickými potřebami) i skupinově (přednáška, beseda, ukázka). To znamená, že příjemci AAE jsou buď osoby se specifickými poruchami učení nebo komunikace, výchovnými problémy apod., nebo žáci a studenti běžných škol, kde je možné se zaměřit na vztahy lidí a zvířat, biologii, výchovu k zodpovědnosti apod.

Cíle jsou definovány, monitorovány a hodnoceny pedagogem nebo speciálním pedagogem (ve spolupráci se zooterapeutem).

5.3 Animal Assisted Activities

AAA, neboli „aktivity s pomocí zvířat“, je přirozený, neformální kontakt mezi člověkem a zvířetem, zaměřený na vzdělávání, motivování, zlepšení komunikačních a sociálních dovedností a celkovou aktivizaci klientů.

Nejčastějšími příjemci jsou klienti zařízení sociálních služeb (domovy pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, centra denních služeb, stacionáře – denní, týdenní, apod.),

⁹ Východiskem pro třídění metod využití zvířat v zoorehabilitaci je rozdělení zoorehabilitace dle Michaely Freeman (2007) aktualizované podle současných definic a doporučení mezinárodní organizace IAHAIO (IAHAIO White Paper 2014).

školských (dětské domovy, speciální školy) a léčebných zařízení (léčebny dlouhodobě nemocných, psychiatrické léčebny).

Zvířata mohou být v zařízení buď umístěna rezidentně nebo pravidelně docházet v rámci návštěv proškoleného zoorehabilitačního týmu.

Specifickou formou AAA je ještě „krizová intervence za pomoci zvířat“, při které zoorehabilitační tým pomáhá v momentálních krizových situacích, jako jsou přírodní katastrofy, kriminální činy, dopravní nehody apod. Hlavním cílem takové intervence je zmírnění traumatu klienta a přizpůsobuje se zcela jeho aktuálním potřebám.

Obrázek 7: Aktivity s pomocí zvířat v domově pro seniory (zdroj: www.helppes.cz)

6 Zastřešující organizace

Od 60. let 20. století je zájem o obor zoorehabilitace na vzestupu. Po celém světě vznikají centra, společnosti a organizace, probíhají výzkumy humánně-animálních interakcí a vycházejí články v odborných časopisech a odborné publikace.

Zoorehabilitace začíná být vnímána jako součást ucelené rehabilitace.

6.1 Mezinárodní organizace

Celkově oblast interakce mezi lidmi a zvířaty zkoumá a dokumentuje International Association of Human-Animal Interaction Organizations (Mezinárodní asociace organizací zabývající se humánně-animálními interakcemi), která byla založena v roce 1990. Vznikla, aby sdružovala národní organizace pracující v oblasti humánně-animálních interakcí. Hlavním úkolem je koordinace činnosti členských organizací, sdělování nejnovějších poznatků výzkumu a jeho podpora. Také usnadňuje výměnu zkušeností, vypracovává mezinárodní

standards a přispívá ke zlepšení informovanosti laické i odborné veřejnosti o dané problematice. Kromě toho zavedla IAHAIO řadu ocenění, aby uznala přínos jednotlivců i společností v této oblasti.

Tato organizace pořádá každé tři roky mezinárodní konferenci na téma humánně-animálních interakcí. První konference se konala v roce 1977 v Londýně. Prozatím poslední byla v Chicagu v roce 2013, ale již je naplánována příští – čtrnáctá – která se bude konat v roce 2016 v Paříži (osmá z těchto konferencí byla v Praze, a to roce 1998). Kromě těchto velkých konferencí jsou rovněž pořádána každoroční symposia¹⁰. Každá země může mít v této asociaci pouze jednoho zástupce (www.iahaio.org).

Další z významných organizací, Pet Partners¹¹, vznikla v USA v roce 1977. Vytvořila standardy, systém hodnocení programů a akreditace. Hlavní činností je ale koordinace návštěv dobrovolníků se psy a kočkami v zařízeních různého typu. V roce 2014 měla organizace přibližně 11 tisíc proškolených zoorehabilitačních týmů dobrovolníků a jejich zvířat, docházejících za pacienty/klienty do nemocnic, pečovatelských domů, domovů pro seniory, škol, knihoven a dalších zařízení. Je to nezisková organizace zaměřená na zlepšení zdraví lidí a jejich pohody prostřednictvím pozitivní interakce se zvířaty (www.petpartners.org).

V říjnu 2004 byla ve Vídni založena European Society for Animal Assisted Therapy (Evropská společnost pro terapii s pomocí zvířat). Zabývá se výzkumem a rozvojem terapie za pomoci zvířat¹², podporou a propagací terapeutického, pedagogického a dalších účinků vztahu mezi člověkem a zvířetem. ESAAT byla založena také se záměrem stanovit a standardizovat základní pravidla pro vzdělávání a odbornou přípravu v oblasti terapie za pomoci zvířat pro Evropskou unii. Dalším ze základních cílů je také dosažení profesního uznání – snaha o vytvoření nového povolání. V současné době má ale stále méně než dvacet členských organizací, převážně německých a rakouských¹³.

6.2 České organizace

Terapeutické ježdění na koni je u nás historicky nejstarší využívaná forma zoorehabilitace, využívá se již od 80. let 20. století a v roce 1991 byla založena Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), v jejímž čele dnes stojí Ing. Věra Lantelme-Faisan, DiS. Jejím cílem je

¹⁰ V roce 2015 se symposium koná na konci května v dánské Kodani.

¹¹ do roku 2012 Delta Society

¹² V pojetí ESAAT jsou terapií za pomoci zvířat míněny všechny metody zoorehabilitace, nejen léčebné, ale také pedagogické apod.

¹³ Kromě německých a rakouských je členem také organizace lucemburská a česká - Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, o.s.

šíření rehabilitace prostřednictvím koně (včetně psychoterapeutického přístupu, integrace a sportovního využití osob se zdravotním znevýhodněním/specifickými potřebami), prosazování a udržování odborného provádění metody, školení pracovníků, podpora vydávání odborné literatury a zprostředkování kontaktu mezi jednotlivci i organizacemi. ČHS sdružuje všechny, kteří pracují s koňmi ve zdravotnictví, sociální sféře, pedagogice a parasportu, stejně jako klienty a jejich rodinné příslušníky. Od roku 2011 mohou členové ČHS požádat o prověření svých koní ve Specializační zkoušce pro koně a pony zařazené do hiporehabilitace. Aktuálně má ČHS téměř čtyřicet členských středisek.

Canisterapie se začala v České republice rozvíjet až po roce 1989 a více se o ní začalo mluvit v roce 1995 v souvislosti se založením Asociace odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ). V roce 1997 založila MUDr. Lenka Galajdová Canisterapeutickou společnost a snažila se prosazovat „Programy psích návštěv“. V roce 2001 ji ale nahradilo několik regionálních společností a ty byly následně v roce 2003 sdruženy na popud PhDr. Jiřiny Lacinové do Canisterapeutické asociace (CTA) – jako zastřešující organizace canisterapeutické činnosti. Její členové se snažili o dosažení jednotného a kvalifikovaného testovacího řádu pro canisterapeutické psy tak, aby složené zkoušky byly srovnatelné a odborně zaštitěné. Bohužel i CTA zanikla a v současné době není zoorehabilitace prováděná prostřednictvím psů v České republice nikým koordinována a nemá jednotná, závazná pravidla (Svobodová, 2011).

7 Praktická část – dotazníkové šetření

Následuje vyhodnocení vlastního dotazníkového šetření. Předpokladem bylo, že zájem o tuto oblast má rostoucí tendenci, tudíž že v porovnání s výsledky výzkumu z roku 2012 (Lasíková, 2012) bude patrné zlepšení informovanosti mezi širokou veřejností.

7.1 Metodika

Šetření bylo uskutečněno metodou dotazování, technikou vlastního standardizovaného dotazníku (viz Příloha 1).

Dotazník je rozdělen na 3 části: první oddíl se zabývá obecnou povědomostí o tématu – zda a případně odkud dotazovaní slyšeli o využití zvířat v zoorehabilitaci; v druhém oddílu se otázky soustředí na názory a detailnější znalosti respondentů. Poslední, třetí oddíl je pak zaměřen na osobní údaje odpovídajících¹⁴. Bylo zařazeno 15 otázek, z toho 13 uzavřených a 2 polouzavřené.

Respondenti byli oslovováni elektronickou poštou a prostřednictvím sociálních sítí a dotazník vyplňovali online v období od 1. do 4. dubna 2015. Vzhledem ke způsobu distribuce dotazníku není možné přesně určit, kolika lidem byl dotazník doručen.

Celkem bylo získáno 102 kompletních odpovědí, které byly následně (při zachování naprosté anonymity) analyticky zpracovány a některé z otázek v diskusi porovnány s výsledky výzkumu Mgr. Lasíkové z roku 2012.

7.2 Výsledky šetření – Údaje o respondentech

Šetření se zúčastnilo 31 mužů a více než dvakrát takový počet žen (71). Z celkového počtu 102 respondentů byl pouze jeden mladší než 18 let a žádný starší 64 let. Podrobně je věková struktura uvedena v Tabulce 1.

¹⁴ Z důvodu logické návaznosti je při vyhodnocení změněno pořadí oddílů a údaje o respondentech jsou přesunuty na začátek.

Tabulka 1: Věkové rozložení respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
méně než 18 let	1	1 %
18-34 let	59	58 %
35-64 let	42	41 %
65 let a více	0	0 %
Celkem	102	100 %

Graf 1: Věkové rozložení respondentů

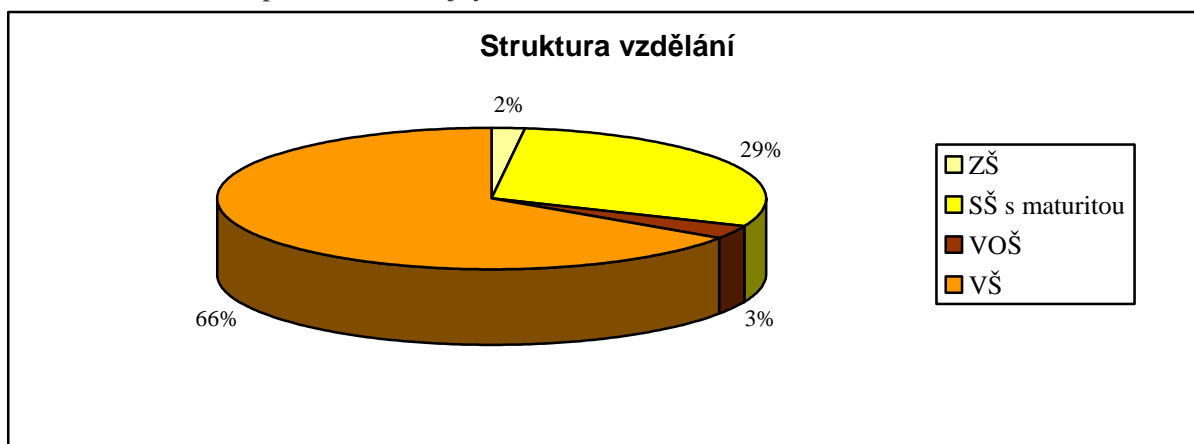

Téměř dvě třetiny dotazovaných jsou podle odpovědí vysokoškolsky vzdělaní, 29 % z celkového počtu má nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou a zbývajících 5 % respondentů uvedlo základní nebo vyšší odborné vzdělání.

Tabulka 2: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
základní	2	2 %
středoškolské s maturitou	30	29 %
vyšší odborné	3	3 %
vysokoškolské	67	66 %
Celkem	102	100 %

Graf 2: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

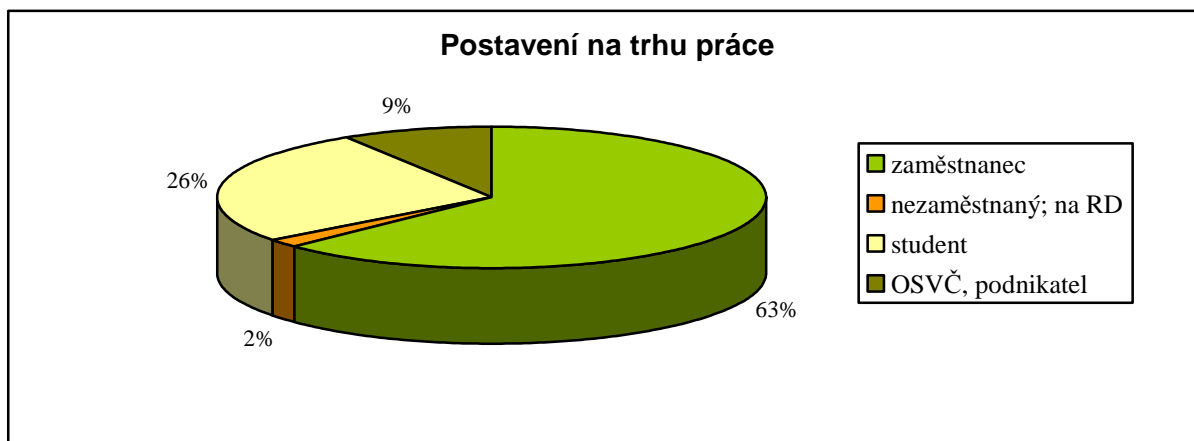

Z hlediska postavení na trhu práce je struktura následující: nejpočetnějšími skupinami jsou lidé zaměstnaní (63 %) a studenti (26 %); zbylých 11 % tvoří podnikatelé, osoby samostatně výdělečně činné, nezaměstnané či na rodičovské dovolené. Ani jeden z respondentů dosud není v důchodu.

Tabulka 3: Struktura respondentů dle postavení na trhu práce

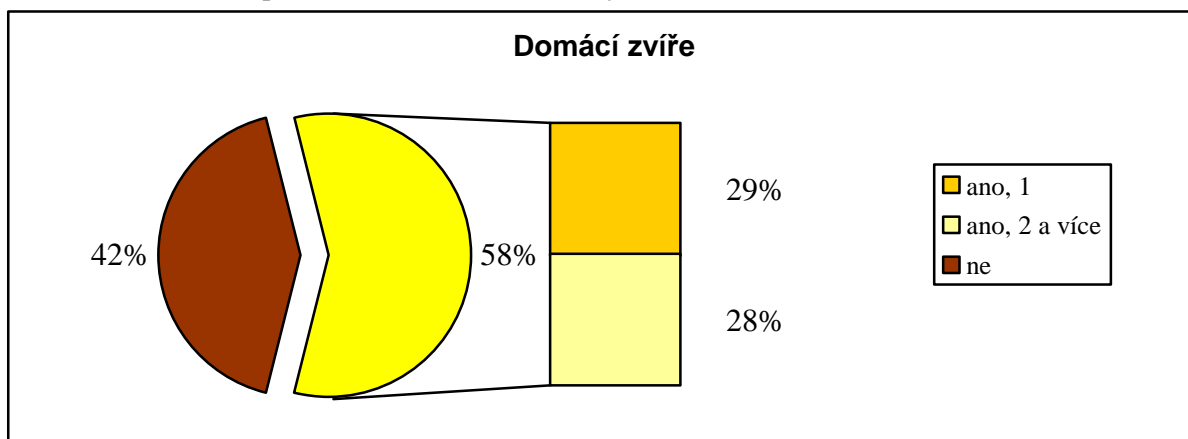
Postavení na trhu práce	Absolutní četnost	Relativní četnost
zaměstnanec	64	63 %
nezaměstnaný; na RD	2	2 %
student	27	26 %
OSVČ, podnikatel	9	9 %
v důchodu	0	0 %
Celkem	102	100 %

Graf 3: Struktura respondentů dle postavení na trhu práce

Nadpoloviční většina – 59 dotazovaných – sdílí domácnost s jedním či více zvířaty, oproti 43 domácnostem bez zvířat. A v podobném poměru jsou i odpovědi na poslední otázku tohoto bloku, která se týkala blízkosti osob se zdravotním handicapem: 42 respondentů odpovědělo, že mají ve svém blízkém okolí osobu se zdravotním handicapem, oproti 60, kteří nikoho takového ve svém blízkém okolí nemají.

Graf 4: Struktura respondentů dle soužití se zvířaty

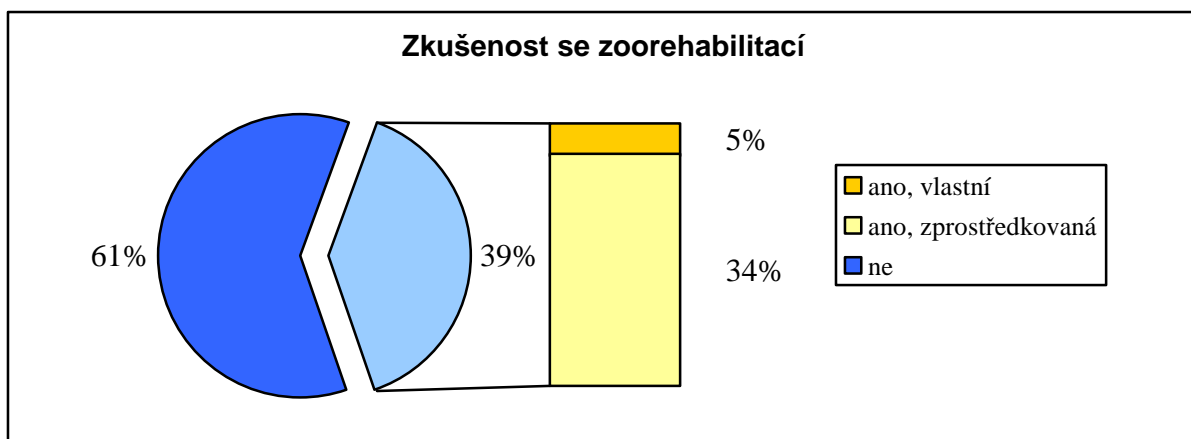
7.3 Výsledky šetření – Informovanost o tématu zoorehabilitace

Kromě jednoho dotazovaného všichni uvedli, že již někdy slyšeli o využití zvířat v léčbě či rehabilitaci člověka. Ovšem většina respondentů (62) nemá dosud s takovouto možností interakce lidí a zvířat žádnou – ani zprostředkovanou – zkušenost. Pouze 5 lidí z celkového počtu má již vlastní zkušenost s některou z forem zoorehabilitace.

Tabulka 4: Zkušenost se zoorehabilitací

Zkušenost se zoorehabilitací	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, vlastní	5	5 %
ano, zprostředkovaná	35	34 %
ne	62	61 %
Celkem	102	100 %

Graf 5: Zkušenost se zoorehabilitací

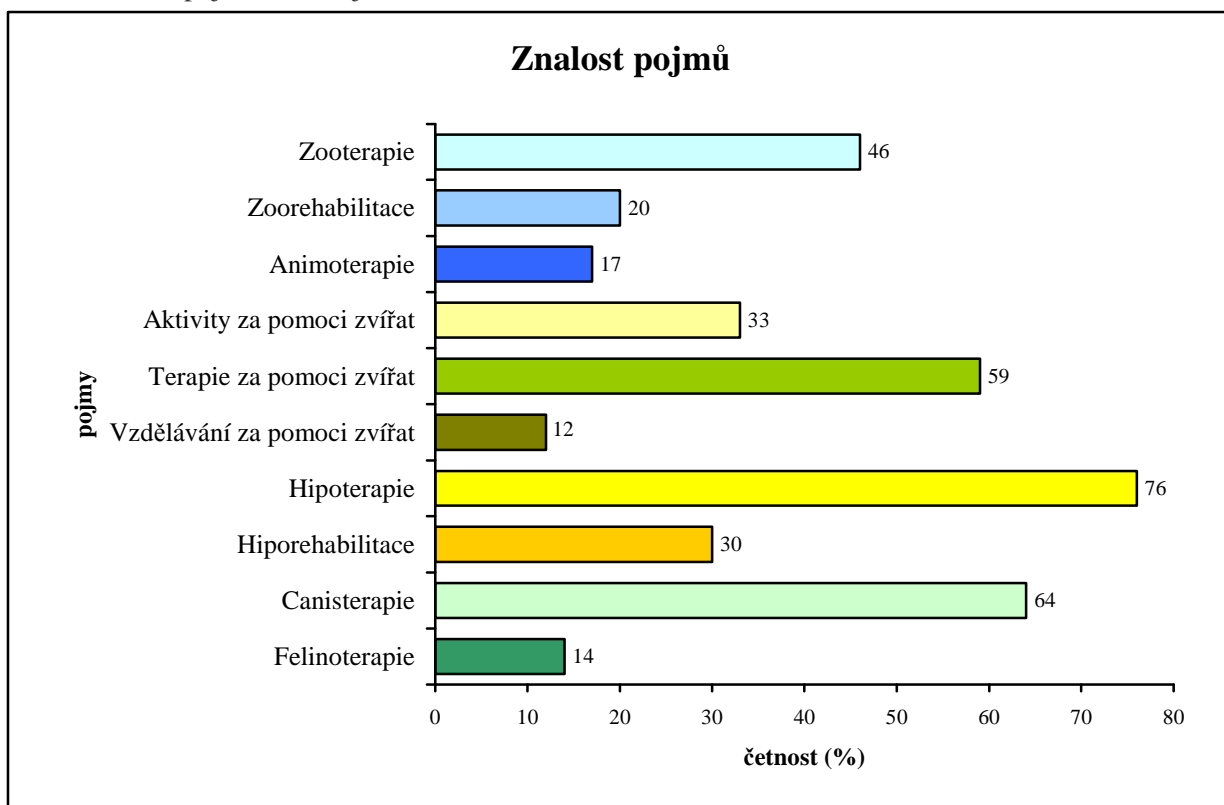
Následující otázky mapují znalost jednotlivých pojmů, využívaných v této oblasti a také zdroje těchto znalostí. V obou otázkách bylo možné označit více možností. Jeden z dotazovaných, který na začátku oddílu uvedl, že neslyšel o této oblasti humánně-animálních interakcí, na otázky neodpovídal.

Nejznámějšími pojmy jsou podle průzkumu: „hipoterapie“, „canisterapie“ a „terapie za pomoci zvířat“, které označila více než polovina respondentů. Nejběžnějším zdrojem informací o tématu byla uvedena televize a poznatky zprostředkované známými, přáteli či kolegy. Podrobné výsledky jsou uvedeny v tabulkách číslo 5 a 6 a grafech 6,7.

Tabulka 5: Znalost pojmů souvisejících s tématem

Znalost pojmů	Absolutní četnost	Relativní četnost
zooterapie	47	46 %
zoorehabilitace	20	20 %
animoterapie	17	17 %
aktivity za pomoci zvířat	34	33 %
terapie za pomoci zvířat	60	59 %
vzdělávání za pomoci zvířat	12	12 %
hipoterapie	78	76 %
hiporehabilitace	31	30 %
canisterapie	65	64 %
felinoterapie	14	14 %
bez odpovědi	1	1 %

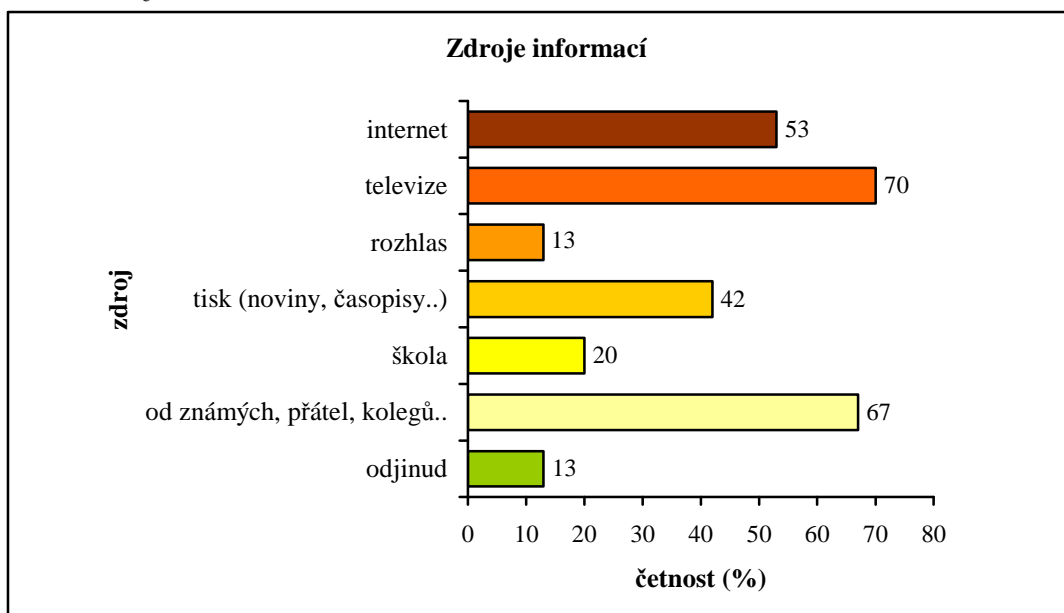
Graf 6: Znalost pojmů souvisejících s tématem

Tabulka 6: Zdroje informací o zoorehabilitaci

Zdroj informací	Absolutní četnost	Relativní četnost
internet	52	53 %
televize	69	70 %
rozhlas	13	13 %
tisk (noviny, časopisy..)	41	42 %
škola	20	20 %
od známých, přátel, kolegů..	66	67 %
odjinud	13	13 %
bez odpovědi	1	1 %

Graf 7: Zdroje informací o zoorehabilitaci

7.4 Výsledky šetření – Subjektivní názory

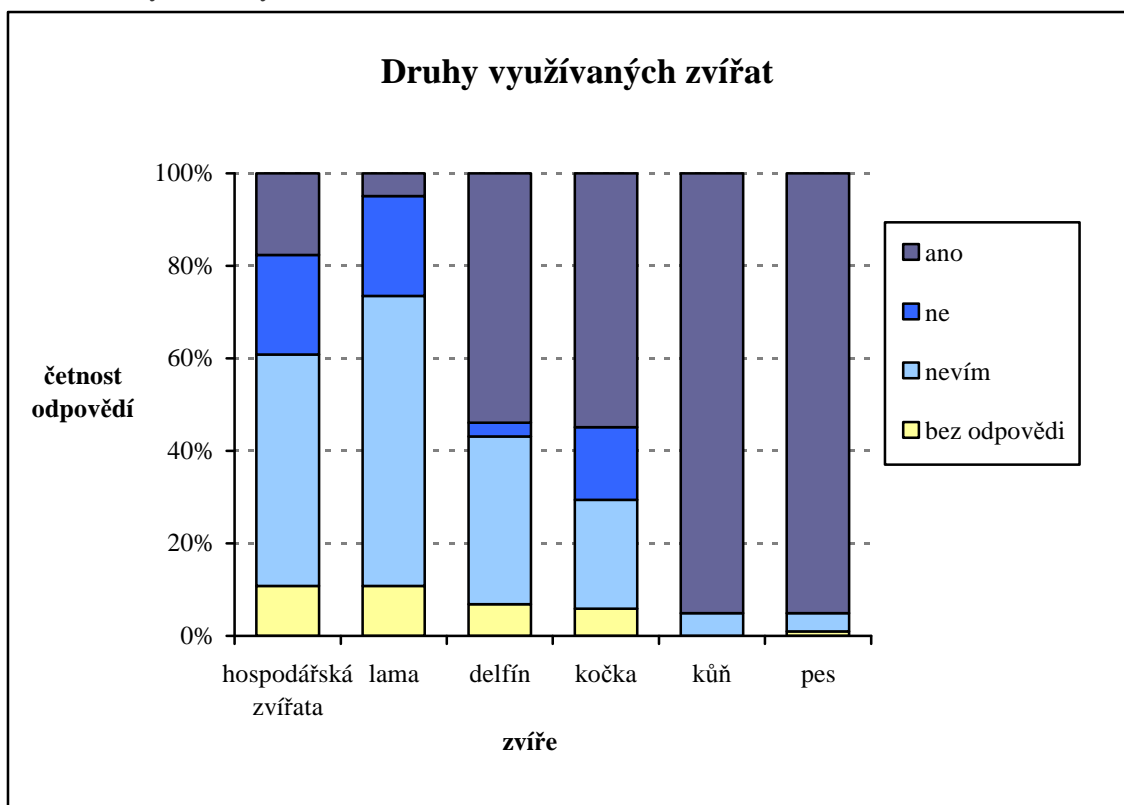
Na první otázku tohoto oddílu: „Může podle Vás zoorehabilitace přispět k reálnému zlepšení zdravotního stavu člověka?“ bylo získáno 100 kladných, jedna záporná odpověď a jeden z účastníků na otázku neodpověděl.

Dále byla zkoumána povědomost o využití jednotlivých druhů zvířat: téměř všichni (97 respondentů) znají využití psů a koní pro takové účely. Více než polovina označila, že se podle nich pro zoorehabilitaci používají kočky nebo delfíni. Lamy a hospodářská zvířata podle 24 % odpovědí používána nejsou vůbec.

Tabulka 7: Druhy zvířat využívané v zoorehabilitaci

Druh zvířete	ano	ne	nevím	bez odpovědi
pes	97 (95%)	0	4 (4%)	1 (1%)
kůň	97 (95%)	0	5 (5%)	0
kočka	56 (55%)	16 (15%)	24 (24%)	6 (6%)
delfín	55 (54%)	3 (3%)	37 (36%)	7 (7%)
lama	5 (5%)	22 (21%)	64 (63%)	11 (11%)
hospodářská zvířata	18 (18%)	22 (21%)	51 (50%)	11 (11%)

Graf 8: Druhy zvířat využívané v zoorehabilitaci

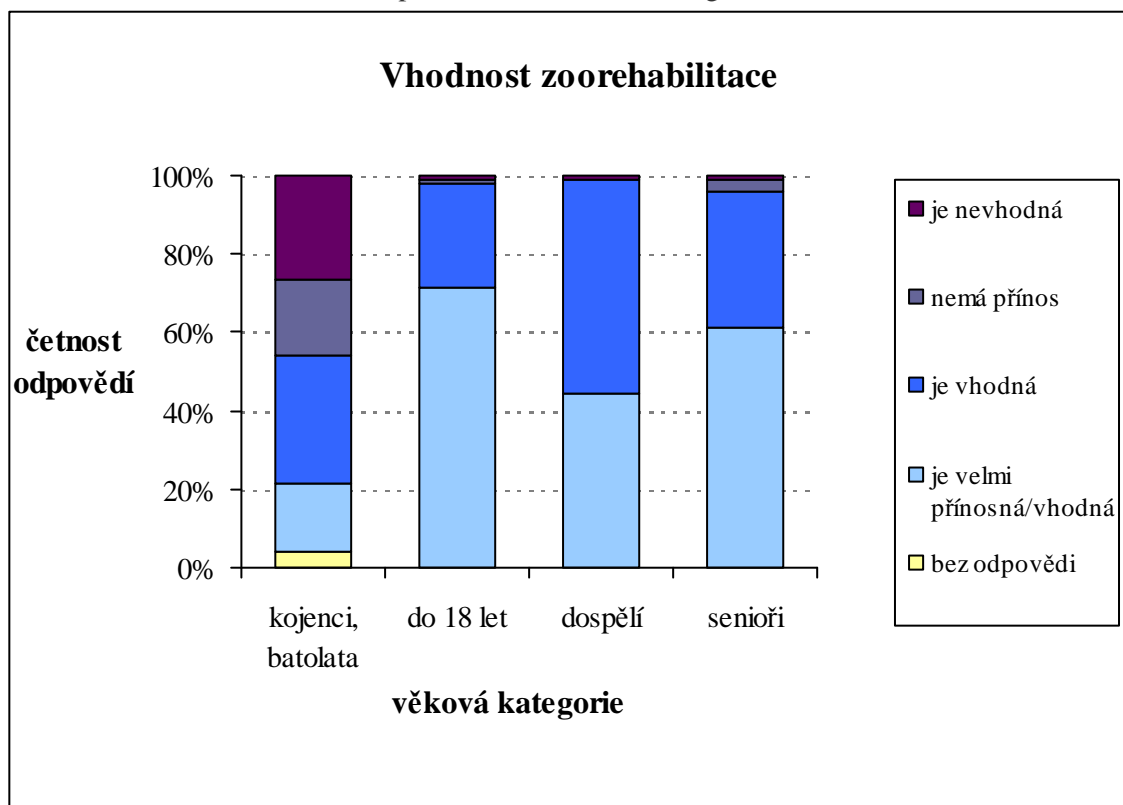

V následující otázce bylo možné vyjádřit názor na využití zoorehabilitace u pacientů/klientů různých věkových kategorií. Z výsledků vyplývá, že nejméně jednotný názor je na využití u nejmenších dětí – kojenců a batolat. Naopak nejvíce se respondenti šetření shodli na velkém přínosu zoorehabilitace u dětí a mladistvých do 18 let. Podrobné vyhodnocení ukazuje tabulka a graf.

Tabulka 8: Vhodnost zoorehabilitace pro konkrétní věkové kategorie

Pro věkovou kategorii	je nevhodná	nemá přínos	je vhodná	je velmi přínosná/vhodná	bez odpovědi
kojenci, batolata	27 (26%)	20 (20%)	33 (32%)	18 (18%)	4 (4%)
děti a mládež do 18 let	1 (1%)	1 (1%)	27 (26%)	73 (72%)	0
dospělí	1 (1%)	0	55 (54%)	46 (45%)	0
senioři	1 (1%)	3 (3%)	35 (34%)	63 (62%)	0

Graf 9: Vhodnost zoorehabilitace pro konkrétní věkové kategorie

Předposlední otázka se zaměřila na celkovou informovanost o tomto tématu mezi širokou veřejností. Podle 13 respondentů je informovanost již dostačující, oproti tomu 89 dotazovaných si myslí, že informovanost o tomto oboru mezi širokou veřejností dostatečná není.

V poslední z otázek byl zjišťován zájem respondentů o téma. Výsledky jsou pozitivní: 81 účastníků uvedlo, že je podle nich toto téma zajímavé a rádi by se dozvěděli více. 13 respondentů téma více nezajímá a mezi 8 jinými odpověďmi se nejčastěji objevil názor, že respondent aktuálně není motivován se více o zoorehabilitaci zajímat, ale v budoucnosti tuto možnost nevyklučuje – nedá se tedy říci, že by mu téma připadalo vyloženě nezajímavé.

7.5 Diskuse

V praktické části práce jsem se zaměřila na mapování znalosti pojmů souvisejících s tématem a možností využití zoorehabilitace u lidí různých věkových kategorií mezi širokou veřejností. Průzkum jsem realizovala metodou dotazníkového šetření pomocí vlastního dotazníku přístupného elektronicky. S žádostí o vyplnění jsem se obrátila na síť svých známých a přátel a podobně početně významnou skupinu oslovených tvořili zaměstnanci

konkrétní společnosti bankovního sektoru díky zprostředkování osoby z mého blízkého okolí. Výzkumný vzorek proto není zcela reprezentativní (neodráží přesně rozložení společnosti), ale jsou významně zastoupeny podstatné vrstvy populace a to studenti a pracující. Nemohu také určit konkrétní počet distribuovaných dotazníků, jelikož jsem požádala i další lidi o jeho šíření, ale stanovila jsem si požadované minimum na 70 vyplněných dotazníků a tato podmínka byla splněna.

Výzkumný soubor tvořilo celkem 102 respondentů, z toho 71 žen a 31 mužů. Věkové rozložení bylo: 58 % mezi 18 a 34 let, 41 % mezi 35 a 64 let, jeden respondent mladší 18 let a nikdo ze zúčastněných nebyl starší 65 let. Z hlediska vzdělání jsem nejvíce odpovědí (66 %) získala od absolventů vysokých škol, 29 % pak tvořili lidé se středoškolským vzděláním (dá se předpokládat, že nějakou část tohoto procenta zaujímají vysokoškolští studenti s ještě nedokončeným vzděláním, vzhledem k 27 % studentů, kteří se šetření zúčastnili). Zbývajících 5 % potom tvoří osoby se základním vzděláním (2 %) a s vyšším odborným vzděláním (3 %).

Jak jsem již uvedla, 27 % respondentů tvořili studenti. Více než dvakrát tolik (63 %) byli zaměstnanci, dále 9 % podnikatelé a osoby samostatně výdělečně činné a 2 % nezaměstnaní nebo na rodičovské dovolené. 29 % odpovídajících sdílí domácnost s jedním zvířetem a 28 % dokonce s více zvířaty, vycházím tedy z domněnky, že více než polovina respondentů má kladný vztah ke zvířatům (ale zároveň u 42 % nemohu povahu jejich vztahu určit). Posledním zjišťovaným údajem o respondentech bylo, zda mají ve svém blízkém okolí osobu se zdravotním handicapem: 41 % uvedlo odpověď ano a 59 % ne. Při porovnání tohoto oddílu otázek s výzkumem v diplomové práci Mgr. Lasíkové (2012) je patrný v mém souboru vyšší podíl žen, vysokoškoláků a studentů. Naopak nižší podíl domácností se zvířaty. Tyto rozdíly může způsobovat skutečnost, že zatímco ve výzkumu Mgr. Lasíkové byli zástupci všech krajů s těžištěm spíše na Moravě, mého šetření se zúčastnili převážně pražští respondenti.

V mém souboru celých 99 % účastníků již slyšelo o zoorehabilitaci (v práci Mgr. Lasíkové to bylo 96 %, akorát ve své práci využívá místo termínu zoorehabilitace termín asistenční aktivity se zvířaty) – tento byť malý rozdíl může naznačovat progresivní tendenci zájmu o obor.

Pouze 5 % respondentů se již osobně s metodou zoorehabilitace setkala, 34 % ji zná alespoň zprostředkovaně. Faktem ale zůstává, že většina – 61 % odpovídajících nemá dosud žádnou zkušenost (což ukazuje na fakt, že zoorehabilitace není dosud běžně dostupnou metodou), přitom ale 99 % respondentů se shodlo na tom, že zoorehabilitace může přispět k reálnému zlepšení zdravotního stavu člověka (tudíž potenciálních zájemců je zřejmě dostatek).

Co se týče jednotlivých pojmů, ústřední zastřešující termín „zoorehabilitace“ znalo pouze 20 % respondentů, což je o 26 % méně, než těch kteří se setkali s termínem „zooterapie“ (pokud bych předpokládala, že celých 20 % se znalostí „zoorehabilitace“ zároveň zná také „zooterapie“, což není pravděpodobné, takže rozdíl je zřejmě ještě větší). Ještě výraznější rozdíl je u dílčího pojmu „hipoterapie“ v porovnání se zastřešujícím „hiporehabilitace“. Důvodem může být měnící se preferovaná terminologie, kdy původněji se používaly termíny s terapií v názvu a až následně se přechází k rehabilitacím nebo také orientace české společnosti převážně na léčebnou formu rehabilitace a opomíjení ostatních složek ucelené rehabilitace člověka.

Zdroji informací o zoorehabilitaci je převážně televize, internet a šíření zkušeností a znalostí mezi lidmi (televize a internet byly nejčastějšími zdroji i u Mgr. Lasíkové). Neúčinnějším prostředkem případné propagace by tedy měla být medializace prostřednictvím televizního vysílání – pořadů či reportáží.

Je patrné velmi dobré povědomí o využití psů a koní pro účely zoorehabilitace a jen o málo horší o využití koček a delfínů. Prostor pro zviditelnění vnímám především u lamaterapie, jakožto velmi zajímavé a netradiční možnosti.

Kromě kategorie kojenců a batolat se respondenti v podstatě shodují, že u ostatních kategorií je zoorehabilitace buď přínosná nebo velmi přínosná (v součtu vždy mezi 88 a 99 %). Tento výsledek mě potěšil, protože jasně potvrzuje, že lidé vědí o pozitivním působení zvířat a o prospěšnosti interakcí člověka a zvířete a který je výrazným posunem k lepšímu, oproti výsledkům Mgr. Lasíkové, kde možnost s nejvyšším přínosem označilo u každé kategorie pouze minimální procento respondentů. Bylo by jistě dobré lépe a častěji zveřejňovat možnosti využití zoorehabilitací také u nejmladších dětí, vzhledem k významné prospěšnosti včasného započetí rehabilitace u některých závažných onemocnění (např. dětské mozkové obrny).

V otázce na názor, zda je informovanost dostatečná podle respondentů, 13 % uvedlo odpověď ano a stejné procento také podle poslední otázky dané téma nezajímá. Pro mě pozitivní údaj je ale 87% respondentů, kteří o dostatečnosti informovanosti pochybují a téma je buď nyní nebo výhledově zajímavé.

8 Závěr

V předmluvě k českému vydání knihy Johannese Odendaala *Zvířata a naše mentální zdraví* (2007) píše doktorka Svobodová o zoorehabilitaci mimo jiné toto:

„Definice tohoto oboru není jednoduchá a výklad mnoha pojmů není jednoznačný, a to nejen z důvodu neznalosti této problematiky v široké veřejnosti, ale i z důvodu jejich terminologické příslušnosti k humánní medicíně.“

Zásadním problémem v oboru zoorehabilitace je česká terminologie, která vychází z anglosaských názvů a rozdělení, ale v mnoha případech nejsou překlady dostatečně výstižné či vhodné a jejich používání je ve výsledku matoucí. Navíc se preferovaná terminologie značně proměňuje. Pokud ale podle Odendaala (2007) bude obecně přijímaný názor, že zvířata mohou hrát pozitivní úlohu pro lidské zdraví, může to rovněž pomoci ospravedlnit akceptování zvířat jako terapeutického prostředku – i bez podpory vědecké literatury. A na tento obecný názor a všeobecné povědomí o tématu jsem se zaměřila ve své práci.

Výsledky byly na jednu stranu velmi pozitivní: zdá se, že obor využití zvířat pro podporu rehabilitace člověka je již v povědomí široké veřejnosti a i základní metody jsou již všeobecně známé. Na druhou stranu znalosti jsou často jen velmi povrchní a není doceněna širší možnost využití humánně-animálních interakcí. Zoorehabilitace totiž nezahrnuje „jen“ vození dětí s handicapem na koni, ale také prostředky pro využití v oblasti sociální, vzdělávací a psychické.

Velmi potřebné by bylo, aby česká odborná veřejnost ujednotila terminologii a definice využívané v souvislosti s touto tematikou a aktivně propagovala využití zvířat jako podporu nejrůznějších cílových skupin. Je to ale nelehký úkol skýtající mnoho překážek.. Ovšem i bez tohoto kroku je možné stále šířit myšlenku pozitivního působení zvířat na člověka. Soužití se zvířetem totiž ovlivňuje lidské chování, individuální rozvoj i kvalitu života. Zvířata mohou zlepšit fyzický i psychický stav působením na emocionální a sociální stránku člověka. Nezáleží přitom na živočišném druhu ani exteriéru zvířete, ale na emocích, které dokáže u člověka vyvolat.

9 Seznam použitých pramenů a literatury

Eisertová, J. 2007. Canisterapie – terminologie. In: Velemínský, M. (ed.). Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona. České Budějovice. s. 60. ISBN: 9788073221096.

Freeman, M. 2007. Terminologie v zooterapii. In: Velemínský, M. (ed.). Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona. České Budějovice. s. 30-37. ISBN: 9788073221096.

Friesen, L. 2009. Exploring Animal-Assisted Programs with Children in School and Therapeutic Contexts. *Early Childhood Education Journal*. 37 (4). 261-267.

Galajdová, L. 1999. Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie. Grada. Praha. 160 s. ISBN: 8071697893.

History and Founders: Delta Society... The Early Years [online]. Pet Partners [cit. 2015-26-03]. Dostupné z < <http://www.petpartners.org/history>>.

<http://www.en.esaat.org/> [online].

Hollý, K., Hornáček, K. 2005. Hipoterapie: léčba pomocí koně. Montanex. Ostrava. 293 s. ISBN: 8072251902.

IAHAIO White Paper 2014 [online]. IAHAIO [cit. 2015-30-03]. Dostupné z < <http://www.iahaio.org/new/fileuploads/4163IAHAIO%20WHITE%20PAPER-%20FINAL%20-%20NOV%2024-2014.pdf>>.

Jankovský, J. 2006. Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením. 2. vydání. Triton. Praha. 176 s. ISBN: 8072547305.

Jebavý, L., Burda, Z., Majzlík, I., Masopustová, R., Svobodová, I. 2009. Etika chovu zvířat. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 206 s. ISBN: 9788021320307.

Jesenský, J. 1995. Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených. Karolinum. Praha. 160 s. ISBN: 8070669411.

Klech, P. 2014. Zooterapie (animoterapie). In: Müller, O. (ed.). 2. vydání. Terapie ve speciální pedagogice. Grada. Praha. s. 449-496. ISBN: 9788024741727.

Komárek, S. 2012. Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech. 2. vydání. Academia. Praha. 264 s. ISBN: 9788020021137.

Kulichová, J., Casková, V., Frantalová, L., Hermanová, H., Klik, J., Věle, F., Zahradka, L. 1995. Hiporehabilitace. Nadace OF. Praha. 103 s.

- Lacinová, J. 2007. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In: Velemínský, M. (ed.). Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona. České Budějovice. s. 27-29. ISBN: 9788073221096.
- Lasíková, A. 2012. Informovanost veřejnosti o asistenčních aktivitách se zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Brno. 85 s.
- Mašková, A. Psychoterapie pomocí koní [online]. Česká hiporehabilitační společnost [cit. 2015-04-04]. Dostupné z <<http://www.hiporehabilitace-cr.com/co-je-hiporehabilitace/psychoterapie-pomoci-kone/>>.
- Nerandžič, Z. 2006. Animoterapie aneb Jak nás zvířata léčí. Albatros. Praha. 159 s. ISBN: 8000018098.
- Odendaal, J. 2007. Zvířata a naše mentální zdraví – proč, co a jak. Brázda. Praha. 176 s. ISBN: 9788020903563.
- Pipeková, J. 2001. Nové terapeutické možnosti v péči o tělesně postižené (hipoterapie a canisterapie). In: Pipeková, J., Vítková, M. (eds.). Terapie ve speciálně pedagogické péči. 2. vydání. Paido. Brno. s. 131-134. ISBN: 8073150107.
- Serpell, J. A. 2006. Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective. In: Fine, A. H. (ed.). Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practise. 2nd ed. Academic Press. California. p. 3-20. ISBN: 9780123694843.
- Slowík, J. 2007. Speciální pedagogika. Grada. Praha. 160 s. ISBN: 9788024717333.
- Standard hipoterapie [online]. Česká hiporehabilitační společnost. 1. května 2011. 30. ledna 2015 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z <<http://www.hiporehabilitace-cr.com/co-je-hiporehabilitace/hipoterapie/standard-ht/>>.
- Svobodová, I., Doležal, J., Filipová, E., Hlaváčková, I., Chaloupková, H., Jebavý, L., Končel, R., Loučka, R., Maříková-Divišová, Z., Nerglová, H., Novotný, S., Palacká, A., Pragerová, K., Skoupá, L., Studená, K., Sudová, M., Tichá, V., Vápeník, P. 2011. Praktické využití psů v zoorehabilitaci. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 180 s. ISBN: 9788021321977.
- Vízdalová, H. 2007. Využití postupů přirozeného partnerství člověka a koně (horsmanship) v psychoterapii. In: Velemínský, M. (ed.). Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona. České Budějovice. s. 252-257. ISBN: 9788073221096.
- Vosátková, A. 2007. Hiporehabilitace. In: Velemínský, M. (ed.). Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona. České Budějovice. s. 213-258. ISBN: 9788073221096.